תלמוד בבלי · אחרונים · חידושי רבי עקיבא איגר · סדר מועד

חידושי רבי עקיבא איגר על מסכת חגיגה

רבי עקיבא איגר

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

חידושי רבי עקיבא איגר על מסכת חגיגה

רבי עקיבא איגר

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/חידושי-רבי-עקיבא-איגר-על-מסכת-חגיגה/
הקובץ נוצר ב־16 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611151759 של הספרייה.

תוכן העניינים

דף ב. 4
דף ג. 4
דף ד. 4
דף ד: 12
דף ו: 12
דף ז. 13
דף יג. 13
דף יז. 20
דף כ. 20
דף כא. 20
דף כה. 20
דף כה: 21

דף ב.

מתני' הכל חייבין בראיה חוץ מחרש שוטה וקטן.
הרב ר"ע מברטנורה כתב שאין לו שמיעה גמורה. ותמוה לי דבסוגיין מבואר, דמקרא למען ישמעו לא ממעט רק חרש לגמרי, אלא מדכתיב ג"כ באזניהם בא למעט חרש באוזן אחת, ודברי הרב צ"ע:

דף ג.

תד"ה אלא קרי, קשה לי למאי הוצרכו לדחוק הא בפשוטו י"ל דמה דאמרינן קרי למען ילמדו היינו מכח יתורא, דאינו שומע נפקא מלמען ישמעו וכיון דבאמת גמיר מה ממעט הקרא דלא ילמדו יתורא דקרי ביה לא ילמדו, אבל אלו לא כתיב למען ישמעו הוי אמרינן לא ילמדו כפשוטו ובא למעט אינו שומע דלא מצי גמיר, אבל אינו מדבר דמצי גמיר לא היה ממעט:
תד"ה גמיר, הו"מ לאקשויי למ"ל קרא.
לא זכיתי לעמוד על עומק כוונתם, הא כמו דחזינן דלפי האמת דהוי דרבנן ולא ילפינן מהקהל, וע"כ משום דנשים פטורות טפלים לכ"ש, א"כ ה"נ להמקשן אם היה דאורייתא היה צריך קרא דכל לרבות קטנים, דמהקהל לא מצי למילף מכח ק"ו הנ"ל:

דף ד.

מתני' ריש פירקין הכל חייבים בראיה חוץ מחש"ו וכו' ועבדים שאינם משוחררים, ובגמרא עבדים מנ"ל, א"ר הונא אמר קרא את פני האדון ד' מי שאין לו אלא אדון אחד יצא זה שיש לו אדון אחר, במל"מ בהל' מלכים (פ"י ה"ז) כתב הרב המגיה, דמ"ש רש"י בערכין דעבד גמור פטור מראיה מקרא דאת פני האדון, ולא כתב משום גז"ש דלה לה, היינו משום דלמשנה אחרונה במסכת גיטין (דף עא) דמי שחציו עבד וחציו בן חורין כופין את רבו ועושה אותו בן חורין חציו עבד וחציו ב"ח חייב בראיה, וע"כ צ"ל דקרא את פני האדון צריך לעבד גמור:
ודבריו אינן אלא תימא דאטו משנה אחרונה חולקת על משנה ראשונה בדין, והלא גם משנה אחרונה סוברת דלפני התקנה היה חצי עבד פטור ושפיר אצטריך קרא לחצי עבד לפוטרו, אלא דאחר שתקנו לכוף את רבו נשתנה הדין, ותו דגם לאחר תקנה אכתי איצטריך לפטור חציו עבד וחציו ב"ח אם הוא סריס:

גמרא אצטריך קרא [זכורך להוציא טומטום דפטור הוא] למעוטי ספיקא, הקשו התוס' דס"ד שיתחייב מספק לקיים מצות ראיה והקרבן יביא על תנאי דאם הוא אשה להוי נדבה, ואף למ"ד נדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט נקריב בחוה"מ, ותירצו דאינו יכול לעשות כן דמבטל ממצות סמיכה, דא"י לסמוך דשמא אשה, וקרבן נשים לא בעי סמיכה, והוי עבודה בקדשים.

וקשה לי, דהא יכול להתנות דאם הוא זכר יהיה עולת ראיה ויסמוך, ואם הוא נקבה יהיה חולין, ואחר הסמיכה יאמר דאם הוא נקבה מקדישו עתה לנדבה, ואם כן בשעת סמיכה לא היה עבודה בקדשים דהיה עדיין חולין, ואולי אפשר דענין סמיכה הוי כעין הקרבה, ואסור לעשות כן בחולין דהוי בכלל חולין בעזרה, עיין תוס' ב"ב (דף פא ע"ב ד"ה ודלמא):

גמ' תנו רבנן זכורך להוציא טומטום ואנדרוגינוס:

בתוספות חגיגה (דף ד' ע"א ד"ה אלא טומטום ספיקא הוא) הקשו ליתי על תנאי ואם הוא אשה ליהוי נדבה, ותירצו דמבטל ליה מסמיכה, ואע"ג דסמיכה לא מעכב, מ"מ לכתחילה אין לנו לתקן קרבן כדי לבטלו מסמיכה. דהכי קאמר בש"ס גבי חמשה שנתערבו פסחיהן ונמצא יבלת באחת מהן עכ"ד:

הנה הרמב"ם הלכות קרבן פסח (ריש פרק רביעי) כתב השוחט את הפסח על בני חבורה ואמר להם לאחר זמן הפסח ששחטתי שלא לשמו שחטתיו וכו' שורת הדין שא"נ [דקדוק הלשון לאחר זמן, נלע"ד דהכוונה על דרך שכתב רבינו סוף הל' טומאת משכב] והמחמיר הר"ז משובח, ויביא פסח שני:

וכתב הראב"ד מה זה שבת שאם הוא פטור א"י להביא פסחו ע"ת שלמים עכ"ל, וביאר הלח"מ שהרי כן מבואר בפסחים (דף פט) גבי נמצא יבלת בא' מהן, והלח"מ תירץ עפ"י תוס' ד"ה הנ"מ דיעבד, וז"ל וה"ה אכלהו אמרינן הכי אסמיכה ואמתנות ואנותר, [היינו דכי משנינן תחילה משום דמביא קדשים לבית הפסול ויבוא לידי נותר, וכן משום סמיכה אף דאינו מעכב, צ"ל ג"כ משום דהנ"מ דיעבד, וכן קאי ג"כ אפרכת הש"ס במתנות דמתן א' כיפר דהנ"מ דיעבד, מהרש"א] ותימא, וכי בשביל דשמא יהיה נותר או משום סמיכה דלא מעכבא או שלא יעשו המתנות כהוגן יכנס לידי ספק כרת, וי"ל דטוב שידחה ספק כרת בשוא"ת ממה שיעשו רובם שלא כהוגן עכ"ל, [והקשה מהרש"א דיעשו סמיכה ומתן ד' וזריקה שיעשו רובם כהוגן, ודוחק לומר דכל הני מילי מעכבין בפסח עכ"ל, והנה לענין זריקה אין כאן דוחק, דהאמת כן הוא דפסח שנתן בזריקה לא יצא, כדאיתא בפסחים (דף קכא ע"א) ובאינך סמיכה ומתן ד' אין מקום לומר כן אפילו

בדוחק, דמה סברא יהיה דאם עשה סמיכה בפסח או דנתן מתן ד' דיפסול ולא ניתן להאמר כלל, אבל מ"מ אין כאן קושיא דמשום ספק כרת אסור לעשות איסור דאורייתא בידים כמ"ש תוס' במנחות (דף מט) בפשיטות לענין איסור לעבור עליה השלם עיי"ש, ה"נ סמיכה היכא דליכא מצות סמיכה הוי עבודה בקדשים, וכן מתן ד' עובר על בל תוסיף כדאיתא בעירובין (דף קא) ועיקר הקושיא רק בהיפוך שלא לעשות סמיכה והוי רק ביטול מצוה, וכן ליתן מתן א' דהוי שב וא"ת כדאיתא בעירובין שם, ובזה תירצו שפיר דיעשו רובן שלא כהוגן, כן נראה לענ"ד נכון].

ובאמת יש לעיין, דמנ"ל לתוס' דהך שנוייא דהנ"מ דיעבד קאי ג"כ על פרכת הש"ס דמתן א' כיפר דלמא כפשטא דסוגיא דקאי רק על פרכא בתרייתא דנתן בשפיכה יצא, והיינו די"ל בזה דביטול מצות פסח דהוי בשוא"ת עדיף יותר ממה שיעשו רובם במעשה שלא כהוגן, דהיינו לשפוך הנזרקין דהוי עשיה שלא כהוגן, אבל לענין מתן א' דגם עתה הוי שוא"ת שאינו נותן שאר המתנות י"ל דמוטב לעשות כן ולא יכנס לידי ספק כרת כיון דעתה ג"כ רק בשוא"ת [ואי ממה דמשני בתחילה משום סמיכה דהוי ג"כ בשוא"ת, י"ל דעדיפא מיניה פריך, וכיון דממילא לא קיימא לא דקדקו כ"כ] מדקדוק לשון תוס' משמע דדוקא משום רובם שלא כהוגן, ואלו בב' שנתערבו עורות פסחיהן ונמצא יבלת בא' חייבים בפ"ש ע"ת שלמים, וא"כ בההיא דשחטתיו שלא לשמו שפיר מייתי פסח בתנאי שלמים, אלא דקשה ע"ז מפסקא דהרמב"ם (דפ' ו') גבי מפקח גל דבארוך דהוי ס' פטור מפ"ש, הרי אף היכא דליכא משום רובן שלא כהוגן, ג"כ א"י להביא בתנאי. זהו תורף דברי הלח"מ, והניח בצ"ע.

והנה לכאורה סוער הקושיא על תוספות דדקדקו דרבים יעשו שלא כהוגן דמ"מ ישאר הקושיא במפקח הגל בפסחים (דף צא) דפטור מפסח שני:

ובפשוטו י"ל דדוקא ביבלת דודאי יש על אחד חיוב כרת, בזה היה ראוי להביא על תנאי בענין דלא מעכבא אם לא מצד שיעשו רובם שלא כהוגן, אבל במפקח דליכא חיוב כרת ודאי לא אמרינן דיעשה ספק שלא כהוגן, דדלמא הוא שלמים והשפיכה שלא כהוגן, ויתיישב בזה דלא לסתרו דבריהם אלו על דבריהם בחגיגה (דף ד' ע"א) ד"ה אלא טומטום הנ"ל דכתבו דאין לנו לתקן קרבן לבטלו מסמיכה, דהכי קאמר הש"ס בפסחים גבי ה' שנתערבו, והא התם ליכא הך סברא דיעשו רובם שלא כהוגן, ואף די"ל דלעומת זה התם ליכא ספק כרת, מ"מ ראיה ליכא מסוגיא דפסחים, ולפי הנ"ל ניחא דסמכו עצמם דמ"מ מוכרח מההיא דמפקח הגל דבלא"ה היכא דרק ספק כרת אינו מביא ע"ת לבטל סמיכה, א"כ מכ"ש הכא דהוי רק ספק חיוב ראיה, [ולפי דברינו הנ"ל גם לזה אין ראיה די"ל

במפקח הגל לא משום סמיכה מבטלין אותו מלהביא קרבן, די"ל כיון דהוי שוא"ת עדיף יותר מלהביא פסח ע"ת, אלא דהטעם משום דעשה בידים שלא כהוגן לשפוך הנזרקין].
אולם לשון תוס' דנקטי הכל ולא יכנס לידי ספק כרת דמשמע דגם מספק כרת היה ראוי להביא ע"ת אלולי הטעם דיעשו רובם שלא כהוגן, וישאר הקושיא ממפקח הגל.
והשער המלך תירץ דבמפקח בלא"ה א"א להביא בתנאי שלמים משום חזה ושוק דבזה ליתא לפרכת הש"ס דלייתי כהן דלא עביד פסחא דדלמא הך שלמים. ולא נפיק הכהן ידי פסחו, והנה בפשוטו יש לפקפק דהא תוס' הקשו אההיא דחזה ושוק דלייתי כהן קטן, ותירצו דעדיפא מניה פריך, וא"כ במפקח ישאר הקושיא דלייתי כהן קטן, ויראה דבפשוטו אינו מובן קושיא זו דתוס' דהא לכ"ע אין מאכילין איסור לקטן בידים וכדאיתא יבמות (דף קיג) ולרוב הפוסקים הוי דאורייתא דילפינן מטומאה ושרצים, ואף לפי סוגיא דנדרים (דף לו) דשה לבית אבות לאו דאורייתא, נלענ"ד דזהו רק דהקטן יכול להתחבר אף אחר שחיטה דהיינו בשעת אכילה כיון דלאו בר מינוי, אבל היכא דעבד פסחו דבגדול כה"ג לא מהני מינוי בפסח זה גם בקטן הוי האיסור לאכול מזה כיון דאין זה פסחו לצאת בה.
והנה המג"א (סי' שמג) כתב בכוונת תוס' דבמקום חינוך מצוה שרי ליתן לקטן כמו דמחנכין קטן בתקיעת שופר בשבת, ולענ"ד אינו מהדומה, דהתם תקיעת שופר בשבת הוי דרבנן, אבל שלא למנויין דמדאורייתא אסור להקטן מה מהני בזה חינוך מצוה להתיר איסור דאורייתא, וגם בשופר איכא חינוך מצוה דבתקיעתו מקיים מצוה דשופר, דגם גדול שתוקע בשבת קיים מצות שופר דזמנו גם בשבת אלא דעבר על שבות דשבת, אבל אכילה שלא למנויין ליכא מצוה כללדמצות עשה דאכילת בשר ליכא בשלא למנויין.
והכו"פ (רסי' קא) כתב דמה"ת בטל איסור דשלא למנויין שעל חזה ושוק בפסח ברוב אינך חזה ושוק דשלמים אלא מדרבנן לא בטל, דהוי דבר חשוב. וס"ל לתוס' דאיסור דרבנן מותר להאכיל לקטן בידים, ויש לגמגם בזה הרבה דאף דהרשב"א וסייעתו ס"ל מאכילין לקטן איסור דרבנן, היינו היכא דבעצמותו הוי איסור דרבנן, אבל איסור דאורייתא דנתערב ברוב ומדרבנן לא בטל, זה גרע כיון דגוף האיסור מדאורייתא אסור להאכיל לקטן, ואם אתה רוצה להאכילו לקטן מדין ביטול, בזה חלה תקנת חכמים דדבר חשוב לא בטל להפקיע ממנו האיסור שהיה עליו אילו היה ניכר, וכל האיסורין שיש בזה אם היה ניכר חל גם עתה דאמרו חז"ל דלא לבטל, וא"י להאכילו איסור מכח הביטול, וזהו ברור מסברא:

ולזה נראה להרכיב ב' התירוצים דמן התורה בטל ברוב, ובמקום חינך מצוה העמידו על ד"ת דלבטל ברוב, וכיון שכן עולים כהוגן דברי השעה"מ דבמפקח א"א ליתן לכהן קטן דהוי ספק איסור שלא למנויין דליכא ביטול ברוב, ואף להרמב"ם דכל ספק דאורייתא מה"ת לקולא ורק מדרבנן אסור, מ"מ הך איסור דרבנן חמור משאר איסורין דרבנן כיון דהוי הספק בדאורייתא ואסור להאכילו לקטן אפילו בסרך מצוה, א"כ מיושב קושיית הלח"מ, דבההיא שלא לשמו כיון דמדינא אין ע"א נאמן, בודאי לא חמיר מאיסור דרבנן ומותר להאכיל לקטן במקום חינוך, ואפשר דגם לגדול מותר דאותו גדול אינו חושש להחמיר לחוש לדברי העד, ועכ"פ מותר ליתן לקטן, ושפיר יכול להביא פסח בתנאי שלמים:

אולם בעיקר דברי השעה"מ יש לדון, דהא בפשוטו יש תיקון דיביא כהן דלא עביד פסח, והכהן יביא ג"כ טלה ויתנה אם זה של המפקח הוא פסח אני נמנה עמו ודידי שלמים, ואם המפקח שלמים דידי פסח, ויוצא ממנ"פ (ואפשר מה דנשמע מדקדוק לשון תוס' דבשתים שנתערבו פסחיהם ונמצא יבלת דיביא בתנאי, היינו כיון דשניהם נכנסו בספק כרת ראוי להם לתקן עצמם אף לעשות שלא כהוגן, אבל בזה דהכהן אינו בס' אין ראוי לו לעשות כן בתנאי ושלא כהוגן בסמיכה ושפיכה בשביל שיזכה חבירו).

ונראה בהקדם תוס' מנחות (דף מט) דהקשו הא פסח זמנו אחר תמיד בין הערבים, ודלמא הוי שלמים ועובר בעשה דעליה השלם, ואף דבדיעבד כשר, מ"מ אין לומר דמספק כרת יעשה איסור, ועוד דהא אפילו משום סמיכה דלא מעכב אינו מביא, ותירצו דעליה השלם זהו רק אחר הקטרת איברי תמיד, אבל לא קודם, וביומא (דף כט) תירצו דפסח שני זמנו קודם התמיד, ובשעה"מ כתב להוכיח דרש"י ס"ל כתוס' מנחות, ממ"ש רש"י פסחים (דף פח ע"ב) ד"ה בתקנתיה דרביה דלא מצי לומר אם גדי אמר לי רבי יהיה הטלה שלמים וכו', והא התם דמיירי בפסח ראשון בלא"ה אינו יכול להתנות משום איסור עליה השלם, ע"כ דס"ל לרש"י כתוס' מנחות, דקודם הקטרת התמיד ליכא שום עליה השלם.

ולענ"ד אין זה הכרח, ותחילה נבאר כוונת תוס' הנ"ל דלכאורה יש ליישב קושייתם בפשיטות דפרכת הש"ס דיעלה וילין כדאמרינן בפסחים (דף נט), דאף מתוס' מנחות סוף דבריהם וכן מתוס' ר"ה (דף לו ד"ה ונתקלקלו הלוים בשיר) מבואר דס"ל דהך דמעלה ומלין זהו רק למ"ד דאין לינה מועלת בראש המזבח (ודלא כרש"י פסחים (דף נט) שכתבו דזהו לכ"ע דאם עלו לא ירדו), מ"מ דלמא פרכת הש"ס למ"ד אין לינה מועלת, ואף דמ"מ זריקת דם הוי איסור דרבנן כמ"ש תוס' מנחות שם, מ"מ דלמא ס"ל להש"ס

דמשום ספק כרת ראוי להתיר כן, דדוקא משום ביטול סמיכה וכן לשפוך הנזרקין דהוי מדאורייתא שלא כהוגן. אבל בזה דמדאורייתא לגמרי שרי מעלה ומלין ראוי לעשות כן משום ספק כרת.

וצ"ל דס"ל לתוס' דמה דאמרינן שם בפסחים דמותר לאכול הבשר אף דלא נקטרו האמורין, דהוי כנטמאו או נאבדו, היינו דוקא התם דודאי אין ראוי להקטיר משום עליה השלם, אבל גבי יבלת דשל פסח מותר להקטירם, אלא כיון דאנן לא ידעינן איזה דפסח א"י להקטירן, י"ל דלא הוי כנאבדו ואסור לאכול, דאותו שהוא פסח קמי שמיא אסור לאכול קודם הקטרה, ואף דתוס' פסחים שם כתבו דאפילו אם אינו ראוי להקטיר מדרבנן הוי כנאבדו מ"מ י"ל דודאי דרבנן עדיף, הם אמרו ואסרו ההקטרה והוי כודאי אינו ראוי להקטיר, אבל בספק דאורייתא דלא אמרו ולא תקנו אלא דאסור ממילא מספק לא הוי כנאבדו, וכעין זה כתב הר"ן פ"ב דשבת לענין ברכה, דבדרבנן מברכין ועל ספק דאוריי' לא מברכין דמקרי ספק ברכה.

או דבאמת תוס' מנחות ויומא לא ס"ל כשיטתייהו פסחים הנ"ל, וכמו דהשיג בטורי אבן לחגיגה (דף ז') דמכח דרבנן לא מקרי נאבדו, והכא נמי יש לומר בספק:

ומה דהקשו תוס' מנחות בכור שנתערב בפסח, רש"א יקרבו דהא זמנו אחר התמיד, והא התם דמיירי בפסח ראשון ובלילה ודאי אין להקטיר דאף בפסח אינו יכול להקטיר דלא עולת חול בשבת, ויכול לאכול הבשר ושפיר יש תקנה במעלה ומלין, י"ל דקושיית תוס' דמ"מ למ"ד לינה מועלת איך יתרץ משנה זו, וכיון שכן אזדא ראיית השעה"מ דשפיר י"ל דרש"י ס"ל כתוס' יומא, ומ"מ שפיר הקשה רש"י דיתנה בשלמים דהא בלילה שיבא רבו ואותו דשלמים יהא מבורר שהוא שלמים ואינו יכול להקטירו ויכול לאכול הבשר, וביותר דלגמרי א"י להקטיר אף דפסח דלא עולת חול ביו"ט, ושפיר יש תקנה במעלה ומלין לכ"ע לשיטת רש"י פסחים, כיון דאם עלו לא ירדו, ודוק:

והנה אם היינו אומרים לקושטא דמלתא כדברינו לתרץ קושי' תוס' דפרכת הש"ס דיהא מעלה ומלין, ולומר דאם א"י להקטיר מס' מקרי ג"כ נאבד, היינו מרוויחין קושיית הלח"מ מהמפקח הגל, די"ל דר"י דאמר בגל ארוך פטור מפסח שני ס"ל כמ"ד לינה מועלת וא"י להתנות וכקושיית תוס' מנחות, דהשתא אפשר לקיים דגם פסח שני זמנו אחר התמיד וגם קודם הקטרת תמיד חל העשה דעליה השלם וההיא דבכור שנתערב בפסח מיירי באמת במותר פסח כמ"ש תוס' מנחות.

אולם אין זה מספיק, דהא (בדף צא) מייתי תנ"ה ר"ש בנו של ריב"ב וכו' גל ארוך פטור, וקשה למ"ד אין לינה מועלת אמאי פטור, ואף דזה יש לדחות די"ל דהברייתא זו ס"ל

כהתנא דהניתנין בזריקה אם נתן בשפיכה לא יצא, מ"מ יקשה על הרמב"ם דבסוף פ"ג כתב בההיא דנמצא יבלת דא"י להתנות בפסח דפסח בשפיכה (ומדשייר הרמב"ם דפסח במתן א' משמע דשינויא דהש"ס הנ"מ דיעבד לא קאי על הך דמתן א' וכדכתיבנא לעיל) והא לדידן דקיי"ל לינה מועלת בלא"ה א"י להתנות, אע"כ דהרמב"ם ס"ל או כשיטת תוס' מנחות ויומא הנ"ל או כדברינו דיכול ע"י מעלה ומלין, דס"ל לרש"י דהך תקנה היא לכ"ע כיון דאם עלו לא ירדו, וא"כ יקשה על פסקא דרמב"ם במפקח הגל, ואם דהרמב"ם יסבור דגם בב' שנתערבו עורות פסחיהן ליכא תקנתא לעשות שלא כהוגן, וכפשטא דברי תוס' חגיגה הנ"ל, א"כ הדרא הקושיא לדברי הרמב"ם שהתחלנו גבי שלא לשמו.

ונלע"ד דהרמב"ם ס"ל ליסוד כדברינו בתוספות הנ"ל דהיכא דא"י להקטיר מספק לא נקרא נאבדו. וביותר דהרמב"ם לשיטתיה דס' דאורייתא מה"ת לקולא, א"כ רק מדרבנן א"י להקטיר לא מקרי נאבדו, ומ"מ ס"ל כישוב קושיית תוס' מנחות הנ"ל, דבההיא דיבלת מדאורייתא א"י להקטיר, דהא להרבה פוסקים קבוע שאינו ניכר מדאורייתא לא הוי קבוע, א"כ כשבא להקטיר אמורין דהוי מרובא דשלמים ואסור להקטיר, וביותר דאף אם מקרי קבוע, מ"מ עכ"פ איקבע איסורא דבזה ספק דאורייתא מה"ת לחומרא והוי כנאבדו ושפיר הוי תקנה ע"י דמעלה ומלין, ומש"ה צריכין לטעמא דפסח בשפיכה, וא"כ בההיא דמפקח הגל ניחא, דהתם מס' א"י להקטירו לא מקרי נאבדו, וא"י להתנות משום איסור עליה השלם, וכיון שכן נכונים דברי הרמב"ם, דבההיא שלא לשמו מדאורייתא אסור להקטיר. דמה"ת אינו נאמן והוי ודאי שלמים. ליהוי כנאבדו ושפיר מייתי פסח בתנאי ע"י מעלה ומלין.

אמנם לפ"ז יקשה על דברינו ג"כ כמו דהקשינו לשעה"מ דבמפקח יבא כהן שלא עביד פסח ויביא ג"כ טלה ויתנה, ויהיה איקבע איסורא והוי כנאבדו, ולזה נראה אף אם איקבע והוי ספק מדאורייתא לא מקרי נאבדו ואסור לאכול מספק שמא ראוי להקטיר, אלא דבנמצא יבלת באמת קבוע שאינו ניכר לא הוי קבוע. והוי ודאי א"י להקטירם דהוא מרוב זהו הוי כנאבדו, וכן בההיא דשלא לשמו דהוי ג"כ ודאי דא"י להקטיר, דהא מדינא אינו נאמן, בזה יש תקנה ע"י מעלה ומלין ובמפקח הגל דמספק א"י להקטיר לא הוי כנאבדו וליכא תקנתא, ודוק:

אולם עדיין קשה לי על קושיית תוס' מנחות דדלמא פרכת הש"ס ע"י מעלה ומלין, ואי דמספק לא הוי כנאבדו דס"ל קבוע שאינו ניכר הוי קבוע מדאורייתא, [דמצד ביטול מה"ת י"ל דהיתר לא נעשה איסור מכח ביטול כמ"ש הרמב"ן בע"ז בסוגיא דיין ביין בכ"ש עיי"ש בהר"ן, א"כ אותו דפסח לא נתבטל לחול עליו איסור עליה השלם ורק מס'

א"י להקטירם ולא מקרי נאבדו], מ"מ י"ל דפרכת הש"ס היכי קתני ופטורים מפסח שני, הא היכא די"ד דאייר חל בע"ש, יתחייב בפסח שני בתנאי דמותר פסח ע"י דמעלה ומלין, דהא בלילה א"י להקטיר משום שבת והוי כנאבדו, ובזה ג"כ לא יספיקו דברינו בישוב דברי הרמב"ם הנ"ל דמ"מ במפקח הגל אם חל י"ד דאייר בע"ש יעשה פסח שני ובתנאי וכנ"ל.

ולזה נראה ישוב דברי הרמב"ם באופן אחר. דלכאורה יקשה איך יכול להתנות בשלמים, מה יעשה בעצמות שיש בהם מוח, דאסור לשברן מכח ס' פסח, ומביא קדשים לבית הפסול, וכאשר הקשה כן גם בשעה"מ והניח בצ"ע. ונ"ל דפרכת הש"ס כקושיית תוס' דנייתי כהן קטן שישבר עצמות והיינו כנ"ל, אף דאין מאכילין לקטן איסור בידים. מ"מ הכא דמדאורייתא בטל איסור שבירת עצם באינך והוי דרבנן ומותר משום חינוך מצוה. וא"כ הכל נכון, דבמפקח הגל ליכא תקנה משום שבירת עצם, דאף ע"י קטן אסור, כיון דהוי ספיקא דאוריי', ואף דיביא ב' כהנים ויביאו כל אחד טלה דיהיה ג"כ ביטול ברוב. דממילא א"א משום שרפה דהא בזה יעשו רובן שלא כהוגן, ובההיא דשלא לשמו דמדינא א"נ יכול לומר לקטן לשבר דלא אלים מאיסור דרבנן דמותר משום חינוך מצוה. ודוק:

ובדברי תוס' מנחות הנ"ל דעליה השלם הוא רק אחר הקטרת אמורי התמיד, קשה לי מסוגיא דפסחים (דף נט ע"ב) רב כהנא רמי כתיב לא ילין חלב חגי עד בוקר עד בוקר הוא דלא ילין וכו' והכתיב והקטיר וכו' הא י"ל דכל הלילה ילין באם עדיין לא הקטירו איברי התמיד, דבסוף הלילה יקטיר שניהם החלב חגי והתמיד, וצע"ג:

והנה בתוס' הוריות (דף ד' ד"ה שהביא וקשה בתוספתא משמע) וכו' ולא משני הא לכתחילה, ותמוה לי דהא בדיעבד אף אם הקטירם אתר בוקר מה שייך פסול, הא ההקטרה אינו מעכב כלל, ואיך שייך לומר בזה ענין פסול דיעבד.

ובאמת בעיקר דינא דתוספתא דקתני כל הזבחים שהקריבן קודם לתמיד של שחר או עיכבן אחר תמיד של בין ערבים פסולים דס"ל לתוס' בהוריות דמדאורייתא הוא, [ודלא כתוס' ריש עירובין ד"ה שלמים] קשה ג"כ הא הזריקה ליכא איסור מדאוריי' כדאמרי' בפסחים (דף נט) הכא בחטאת עוף דאין למזבח אלא דמה, ומצד ההקטרה דעבר על עליה השלם מאי נפקא מניה דבדיעבד פסול, הא בלא הקטיר כלל ג"כ הקרבן כשר ואיך שייך ענין פסול מחמת ההקרבה.

ולתוס' עירובין י"ל דכיון דמ"מ אסור ג"כ לזרוק מדרבנן דשמא יקטיר כמ"ש תוס' שם

י"ל דקאמר התוספתא דבזרקן אפילו דיעבד פסול הזריקה ואם הוא נדר צריך להביא קרבן אחר, אבל לתוס' מנחות דפסולין היינו מדאורייתא קשה כנ"ל, וצע"ג:

דף ד:

תוס' ד"ה דמרבה לערל, ומיהו זהו דוקא לפירש"י [והיינו דלא כפירש"י דהכא, אלא דהכא מיירי בעושה כן מחמת צער] וקשה לי דא"כ איך אמר רע"ק ביבמות פ' הערל א"צ דכתיב איש איש כו' הא מאיש איש לא ידעינן דאסור ערל בתרומה רק במומר לערלות מחמת צער, אבל במתו אחיו מחמת מילה הא זהו לא אתקש לטמא, אבל מחמת גז"ש דתושב ושכיר מפסח ממועט גם מתו אחיו מחמת מילה, כמו בפסח, וצע"ג:
תוס' ד"ה לא נצרכה קשה, [דהכא אמרינן דחציו עבד וחציו ב"ח פטור מראיה, דאל פני האדון ד' כתיב, יצא זה שיש לו אדון אחר, מ"מ למשנה אחרונה דכופין את רבו לשחררו חייב בראיה דרבו לא מקרי אדון כיון דכופין לשחררו] ובגיטין מבעיא אם חציו עבד וחציו בן חורין יש לו קנס כו' ויתן לאדוניו והא יש לו אדון הרי דמקרי אדון ותירצו דהתם דמית אגלאי דלא היה עומד ושחררו ומקרי אדון, ויש לעיין למה דקי"ל דחיישינן שמא ימות, א"כ איך מייתי קרבן ראיה דלמא ימות רבו קודם שישחררנו ואגלאי מלתא למפרע דהיה לו אדון אחר ופטור מראיה, ואולי י"ל דמייתי בדרך תנאי בחוה"מ דאם ימות רבו קודם שחרורו יהיה זה למפרע נדבה והסמיכה ליכא איסור כיון דמחוייב בסמיכה מצד חירות לא מקרי עבודה בקדשים, ואולם למאי דקיי"ל בדאורייתא אין ברירה והכא דצריך להתנות שיחול למפרע דזה הוא א"א אם אין ברירה ועי':

דף ו:

תוס' ד"ה יש בשמחה, ס"ל גם באינך יש תשלומין.
לא זכיתי להבין. דמ"מ איך קתני בתוספתא ולא בשתיהן הא משנה מפורשת היא לקמן (דף ט' ע"א) מי שלא חג בראשון חוגג והולך כל הרגל כולו ומה שייך לומר על זה ושמעתין שלנו ס"ל כמה דמפורשת במשנה בחגיגה וגם בראיה מפורש בתחלת מסכתין חגר ביום הראשון וכו' וצע"ג, תו ק"ל איך שייך בשמחה תשלומין הא החיוב על כל יום ויום, כדקתני דהלל והשמחה שמנה, ומה הועילו בתוס' דגם באינך יש תשלומין, מ"מ ליתני השמחה חייב בכל יום משא"כ בשתיהן, ראיה וחגיגה יוצא בפעם אחת, וזה לא יתורץ לנו באידך תירוצם דחשיב רק מילי דחומרא, שי"ל זהו חומרא דשמחה צריך בכל יום, אחר זמן רב מצאתי בעזה"י בטורי אבן באבני מלואים שהקשה כן:

תוספות ד"ה שאין להם שיעור, ואני הייתי מפורש מפני המחלוקת עין יפה, עין רעה. **ובאמת** לא זכיתי להבין דאם בדאורייתא הא בכולם א' עין יפה ובינוני שוים דסגי בכ"ש, ואם מדרבנן למ"ל מפני המחלוקת הא פשוט מדרבנן יש לו שיעור דעכ"פ לא יפחות מא' ששים:

דף ז.

גמרא, מיתביה ולא יראו פני ריקם בזבחים כו' מיתיבי ריב"י אומר כו'.
לא זכיתי להבין מה נזכר בברייתא יותר מהקרא דלא יראו פני ריקם, ובא הברייתא לפרש מהו ריקם וא"כ אם מגופא דקרא ליכא קושיא גם מברייתא אין קושיא, ומה הוספת קושיא מהברייתא יותר מהקרא עצמו:

דף יג.

גמרא עומר שהקריבו ישראל וכו' קצירכם אמר רחמנא ולא קציר נכרי.
הרמב"ם פ"ח מתמידין ומוספין הלכה ב' פסק דעומר אינו בא אלא מן הארץ ופסק בפ' שביעי ממעשר שני דחדש נוהג בחוץ לארץ, והתמיה גלויה דנראים הפסקים סותרים אהדדי, דבמנחות ריש פרק תשיעי במתניתין כל הקרבנות הצבור והיחיד באין מן הארץ ומח"ל מן החדש ומן הישן חוץ מן העומר ושתי הלחם שאין באין אלא מן החדש ומן הארץ ובגמרא שם ריש (דף פד) כמאן דלא כהאי תנא דתניא ריב"י אומר עומר בא מחו"ל כו' וקסבר חדש בח"ל דאורייתא. הרי דתלוי זב"ז דאם חדש בח"ל דאורייתא עומר בא מח"ל, והרב לח"מ תירץ דס"ל להרמב"ם דאף דחדש נוהג בח"ל מ"מ אין העומר בא מח"ל ויליף לה מקרא דכי תבאו אל הארץ עיי"ש, וצ"ל לדבריו דהא דתלה הש"ס זב"ז היינו לענין דלהך צד, דמאן דס"ל דחדש אינו נוהג בח"ל דודאי אין העומר בא ממנו. אבל בהיפוך לא תלוי זה בזה, דאף מאן דס"ל דחדש (אינו) נוהג בח"ל מ"מ מצי סבר דאין העומר בא ממנו מקרא דכי תבאו, ועדיין צריך ביאור דמנ"ל לרמב"ם זה דהא פשטא דסוגיא משמע דתלוי זה בזה לכל צד.
ונלע"ד ובתחלה נבאר דברי הרמב"ם רפ"י מהלכות מעשר שני שכ' כל האוכל חדש קודם הבאת עומר לוקה בכ"מ בין בארץ ובין בח"ל, וכ' הכ"מ בין בח"ל, סתם מתני' היא סוף ערלה, ואע"ג דאפליגו תנאי בזה בקדושין, מ"מ הא פסקי' הלכה כסתם משנה, ובמנחות (דף סח) דרבנן דבי רב אשי אכלי בצפרא דשיבסר, ס' חדש בח"ל דאורייתא עיי"ש, הנה הרי"ף והרא"ש ספ"ק דקדושין כתבו דהלכה כר"א דסתם מתניתין כוותי'

בערלה, ולא הביאו מאידך ראיה ממנחות, ונלע"ד ליתן טעם לשבח שהוצרך הכ"מ לראיה נוספת, היינו דס"ל דאף דמחמרי' מכח סתמא, וע"כ דגם בתרי סדרי' אין סדר למשנה (דאל"כ הו"ל סתם ואח"כ מחלוקת. וכמ"ש התוי"ט קדושין) מ"מ עכ"פ לא הוי רק ספק דלא ידעי' אם ערלה נישנית באחרונה דהוי מחלוקת ואח"כ סתם, או דהוי סתם ואח"כ מחלוקת. וא"כ הרמב"ם דכתב לוקה יקשה הא ספיקא הוי, ולזה הוסיף בראיה מסוגי' דמנחות הנ"ל, ואין לומר דגם בסוגי' דמנחות אפשר לפרש דרבנן דבי רב אשי סברי דדלמא חדש דאוריי', ומספיקא הנ"ל, והא דאינו מותר מטעם ס"ס כיון דהוי דשיל"מ ואף דמשמעות דהש"ס שם דאי חדש בח"ל דרבנן מותר מטעם ס' דרבנן אף דהוי דשיל"מ, כבר הקשה כן במרדכי. ותירץ דאנן בקיאין בקביעות רגלים ע"ש. א"כ אימא דרבנן אם אין כאן חשש דאוריי', אבל אם מספקי' דחדש בח"ל דאורייתא לא מקילים מטעם ס"ס מחמת ישל"מ, ואין לומר דהרמב"ם יסבור כתירוץ הרי"ט דחדש לא הוי דשיל"מ דחוזר ונאסר ע"ש, דהא הרמב"ם דס"ל דחמץ במשהו משום ישל"מ ס"ל דאף חוזר ונאסר מקרי ישל"מ, וביותר, דהא הך דחדש חוזר ונאסר, היינו ע"כ כמ"ש הכו"פ (סי' ק"ב) דהוא מסברת הירושלמי דמשנכנסו לארץ, נאסר גם תבואה דאשתקד, וכמ"ש הטעם בר"ש (פ"ב) דחלה כיון דמקודם לא נהג חדש לא הותר בעצומו של יום ע"ש, ה"נ בחדש בזה"ז למ"ד דרבנן אם יבנה בהמ"ק יחזור ויאסר גם הך תבואה הישנה, עכ"ד ודפח"ח, וא"כ הכא דמספקי' שמא חדש בח"ל דאורייתא, ולהך ס' דהוי דאורייתא אינו חוזר ונאסר ושפיר הוי ישל"מ, ומ"מ בזה י"ל כיון דהוי ספק אם יחזור ויאסר לא מקרי ישל"מ דהוי ספק אם המתיר עתיד לבוא, אך מ"מ הראשון אמת דהרמב"ם לא ס"ל להך דחוזר ונאסר, ר"ל דהרמב"ם לשיטתיה דמשמע מדבריו בפ"א מהל' יו"ט דס"ל דס"ס מותר בדבר שיש לו מתירין כמ"ש הה"מ שס עיי"ש, וא"כ הו"ל לרבנן דבי רב אשי דס"ל לאכול באורתא דשיתסר נגהי דשיבסר מטעס ס"ס ס' חדש בח"ל לאו דאורייתא, ס' שמא עכשיו שיבסר, אע"כ דסבר חדש בח"ל בהחלט, ושפיר פסק הרמב"ם דלוקה:

אמנם נראה דאף הרי"ף והרא"ש שהביאו רק ראיה מערלה ע"כ כוונתם ג"כ דודאי אסור מדאורייי', והיינו דס"ל דסתמא דמקומה עדיף כמ"ש התוי"ט סוף תמורה, והוא דהרי בהרא"ש בשו"ת כלל ד' כ' ג"כ להראיה מההיא דערלה הנ"ל, ואח"כ כ' טעם להיתר בסתם תבואה מחמת ס"ס. ס' משל אשתקד. ס' נשרש קודם לעומר, ואף דהוי דשיל"מ, מ"מ בב' ספיקות בגופיה מהני אף בדשיל"מ עיי"ש, וקשה הא הך ס"ס דחוק הוא דהא הוי משם א', דנשרש קודם לעומר ובכלל ישן הוא, ואמאי לא כתב כפשוטו דהוי ס"ס ס' שמא חדש בח"ל לאו דאורייתא, וספק שמא משל אשתקד, למ"ש המנ"י דספק דרבואתא

וס' במעשה הוי ס"ס מעליא, אע"כ דס' דמוכח בודאי דחדש בח"ל דאורייתא. אמנם יש לדחות דמהך ס"ס עדיין יקשה, הא עכ"פ מדרבנן אסור בח"ל כדמשמע מסוגיא דמנחות, ולגבי דרבנן הוי רק חד ס' דשל אשתקד והוי דשיל"מ, ולזה כתב ס"ס דילי', אמנם למ"ש הפ"י דלמ"ד חדש בח"ל לאו דאוריי' אינו נוהג בשל נכרי אף מדרבנן, א"כ שפיר י"ל דבדאורייתא הוי ס"ס כנ"ל, ולגבי דרבנן בלא"ה אינו נוהג בשל נכרי. אע"כ ברור שדעת הרא"ש דאסתמא דערלה דנשנית במקומה סמכי', וס"ל ג"כ דחדש בח"ל אסור בודאי מדאורייתא וברור:

והנה הב"ח כתב ביו"ד סי' רצ"ג להוכיח דחדש אינו נוהג בשל גוי. מסוגיא דראש השנה (דף יב) ממחרת הפסח אכיל מעיקרא לא אכיל, ולא הוכיח בקיצור מהיכן אכיל ממחרת הפסח אע"כ דאינו נוהג בשל גוי, והטעם דאינו נוהג בשל גוי מדמעטי' להביא עומר משל גוי מקרא דקצירכם ולא של נכרי. ה"נ דאין חדש נוהג בו ע"ש סברת הב"ח דתלי זה בזה דכמו שאין מביאים עומר משל גוי כך אין חדש נוהג בו, והיינו כפשטא דסוגיין דרפ"ט דמנחות שהתחלנו:

אמנם הט"ז והש"ך השיגו עליו ודחו ראיית הב"ח, דבקיצור לא הוי מצי לאוכוחי. די"ל דאכלו משל אשתקד, ולזה הוכרח ממה דמעיקרא לא אכיל, והש"ך הוסיף לומר. דבקיצור לא הו"מ לאוכוחי די"ל דהא דאכלו ממחרת הפסח. היינו דמושב לאחר ירושה וישיבה משמע כת"ק דמתני' בקדושין, ולזה הוכיח מעיקרא לא אכיל, וע"כ דמושב לכל מקום שאתם יושבים משמע כר"א. שפיר מוכח דאקריב עומר.

ונלענ"ד להוסיף עוד גרגיר, למה דהקשה בטורי אבן, והא דמעיקרא לא אכיל, והא בשבע שכבשו אפילו כתלי דחזירי אשתרי להו כדאמרי' בחולין (דף יז), ותירץ דקאי לשינוי' בתרא דכי אשתרי שלל של נכרים דידהו לא אשתרי, וה"נ כיון דא"י מוחזקת היא הו"ל כדידהו, ולתירוצם קמא דחולין דס"ל דכל שלל אשתרי להו, צ"ל באמת דמעיקרא לא אכיל לאו משום איסור חדש רק משום שהיו מסתפקים ממן שבכליהם כמו דאמרינן בקידושין לת"ק דר"א עכ"ד, א"כ י"ל דלא הו"מ להוכיח בקיצור ממה דאכלו אחר הפסח, די"ל דכתלי דחזירי אף דידהו אשתרי, ולזה קאמר מעיקרא לא אכיל, ומוכח דדידהו לא אשתרי וע"כ דאקריב עומר:

והנה הט"ז והש"ך שם שניהם לדבר א' נתכוונו להביא ראיה דחדש נוהג בשל נכרי', ממה דלא הוכיח הש"ס מהא דמעיקרא לא אכיל מהיכן היה להו תבואה של ישראל שלא לאכול ע"כ דלא עייל שליש, א"ו מוכח דחדש נוהג אף בשל נכרי', והש"ך הוסיף עוד בראיה מההיא דירושלמי שהובא בתוס' פ"ק דר"ה דאיתא להדיא דאף קמה יבישה

שמצאו הי' אסור משום חדש והרי דנוהג בשל נכרים, עיי"ש.
ולענ"ד נראה לסתור ראייתם, דהראיה הא' הנ"ל אני אומר באימה וביראה אחר המחילה מעצמותיהם הקדושים כבודם במקומם מונח וכאן שגו ברואה, דהא הש"ס בעי להוכיח דקים להו בין עייל שליש ובין לא עייל שליש, א"כ פשיטא דליכא הוכחה מהא דמעיקרא לא אכיל, די"ל מספיקא לא אכיל דשמא לא עייל שליש ביד נכרי, והוא ברור, וצ"ל דלפ"ז הא דהוכיח הש"ס דאקריב עומר ולא אכיל אין הוכחה ממה דהיה העומר מתיר, די"ל דהיה מתיר מטעם ס"ס שמא הך דעומר לא הביא שליש ונקרב כדינו, ס' שמא הך דאכלינן מיניה הביא שליש והוי של נכרי דאין חדש נוהג בו, אלא דעיקר הוכחת הש"ס דהיאך היו מקריבים עומר דלמא עייל שליש והוי חולין בעזרה.
אמנם לפ"ז יקשה לנו דברי תוס' דלשם שכתבו בד"ה מהיכן אקריבו ודלא כמ"ד במנחות פרק ר' ישמעאל דאף בזמן שבהמ"ק קיים האיר מזרח מתיר, ולכאורה יפלא הא מ"מ כיון דליכא עומר להקריב הוי כמו אין בית המקדש קיים והאיר מזרח מתיר, ומה לי דליכא מקדש או דליכא עומר, ומצאתי הקושיא תה"ל בטורי אבן במהדורא בתרא לר"ה, וצ"ל דס"ל כיון דרק ספיקא הוא אם הביא שליש, וא"כ דלמא לא הביא שליש וקמי שמיא גליא דאיכא עומר להקריב ובזה לא אמרי' דהאיר המזרח מתיר, אבל באמת היכא דודאי ליכא עומר, גם תוס' ס"ל דהאיר מזרח מתיר:
ובזה אמרתי בסוגי' דר"ה (דף לו) בהא דאמרי' שם התקין ריב"ז שיהא יום הנף וכו' ארנב"י ריב"ז בשיטת ר' יהודה אמרה, די"ל הא דמיאן רנב"י בתירוצא קמא דס"ל להלכה כת"ק דר"א דחדש אינו נוהג בח"ל וממילא אין מביאי' עומר מח"ל או דס"ל אף דחדש נוהג בח"ל ומ"מ אין מביאים עומר מח"ל כדעת הרמב"ם וגם ס"ל דקדושה הראשונה לא קדשה לע"ל, ועיין במ"ל פ"י מהל' מאכלות אסורות דאם אמרי' דלא קדשה דינו כח"ל לכל מילי גם לחדש עיי"ש, וא"כ היה קשה לרנב"י דאיך שייך לומר דאבני בלילה, הא בכה"ג ליכא עומר להקריב דהוי כגדל בח"ל, וכיון דבודאי ליכא עומר הוי כמו אין בהמ"ק קיים דהאיר מזרח מתיר וק"ל:
ובזה אמרתי בדרך חידוד בהא דקאמר הש"ס מנחות (דף ה' ע"ב) והא דר"ל לאו בפירוש אתמר וכו' דמה נ"מ מינה, דהנה י"ל דהא דמשני הש"ס במנחות (ס"ח) ארנב"י ריב"י בשיטת ר"י אמרה, ע"כ דיצא כן מכח פרכת הש"ס דאבני אימת וכן משמע בתוס', א"כ י"ל דכ"ז לר"ל לשיטתי' דסבר יבמות (דף פא) אליבא דר' יוסי תרומת פירות בזה"ז דרבנן ולדידי' ע"כ גם לר"א ור"י בההיא דעגולי דבילה ס' תרומה בזה"ז דרבנן, וההיא דמגילה (דף י') דסב' ר"י קדושה ראשונה קדשה לע"ל ע"כ דמחלקי' דדוקא קדושת הבית קדשה

אבל קדושת הארץ בטלה, וכמבואר כ"ז בתוס' בשבת (דף עג ע"א) ד"ה ר"מ אומר וכו' וביבמות (פב ע"ב) ד"ה ירושה ראשונה, א"כ לא משכחינן שום תנא דיסבור קדושת הארץ לא בטלה, ושפיר י"ל כדברינו דס"ל דליכא לתרוצי דאבני בלילה וכו' דהא בכה"ג ליכא עומר בח"ל דהא קדושת הארץ בטלה וגדל העומר בח"ל, וממילא האיר מזרח מתיר, לזה הוכיח דריב"ז בשיטת ר"י אמרה אבל לר"י לשיטתי' דס' שם ביבמות אליבא דר' יוסי דתרומה בזה"ז דאורייתא א"כ אין ראי' מריב"ז דדלמא ס' ג"כ כר' יוסי ומקיימי' התירוץ דאבני בלילה, א"כ מה"ת נדחוק דריב"ז התקין ודרש קאמר, וא"כ פירכת הש"ס במנחות (ס"ח) לר"י במק"ע, וצ"ל דבאמת ר"י ס"ל דעד הביאכם למצות עשה ובלא"ה ליתא לפירכת הש"ס משום מצוה ניקו ונגזור כיון דהוי איסור עשה כמ"ש תוס', והא דפריך במנחות היינו לר"ל לשיטתי' דלדידי' ע"כ מצוה בעלמא קאמר מההי' דמנחות העומר שקמצה שלא לשמה, כקושי' ב' של תוס', ולדידיה שפיר משני ריב"ז בשיטת ר"י אמרה דהוכיח כן מתוך קושי' דאבני אימת, באופן דצ"ל בהכרח דלר"י מצות עשה איכא ולר"ל עד הביאכם למצוה מן המובחר, אך לכאורה קשה הא ר"י ור"ל אמרי בלשון א' אין בהמ"ק קיים האיר מזרח מתיר, ולזה בא הש"ס לתרץ דר"ל לא אמר כן מעולם בלשון הזה, וההי' דר"ל לאו בפירוש אתמר אלא מכללא וק"ל:

אמנם לפי דברינו הנ"ל הקושי' במקומו על התוס' דמה מוכיח הש"ס דאקריב עומר, דלמא באמת לא אקריב והא דאכלו היינו מס"ס, ס' כולו הביאו שליש וליכא עומר והאיר מזרח מתיר. ס' דהך דאכלינן מיני' הביא שליש והוי של נכרי דאין חדש נוהג בו לדעת הב"ח.

אמנם באמת הוא טעות, דמ"מ בהך דאכלינן ליכא ס"ס דספק א' הוא שמא הך לא הביא שליש וממילא הך גופא ראוי לעומר, ואין כאן עוד צד היתר.

ואדרבא נ"ל לכאורה מדברי תוס' אלו ראי' לדברי הב"ח, דלכאורה עדיין יקשה דהיאך הוכיח הש"ס דאקריב עומר וכו' דלא היה גדל הרבה כמעט סמוך לגמרו, ובודאי ליכא עומר, והאיר מזרח מתיר, אע"כ בהכ"ח דאין חדש נוהג בשל נכרי, ואם הי' ניכר דהביא שליש מעיקרא אמאי לא אכיל:

אמנם באמת נלע"ד דהוכחת הב"ח מעיקרא ליתא. למ"ש תוס' שם ד"ה ולא קציר נכרי וכו' ואע"ג דירושה היא להם וכו' ודבריהם תמוהים לכל עובר, ומצאתי בטורי אבן שתמה עליהם, והוא כ' דהוי כמו שותפים דהקרקע של ישראל דירושה היא לנו ולנכרי יש חלק במה שזרע, והא דאמרי' קצירכם ולא קציר נכרי, היינו מטעם אין ברירה, ודלמא הך דנכרי, וסוגיא דע"ז ס"ל דיש ברירה עיי"ש, מעתה אף לפי דברי הב"ח יקשה אמאי

לא הוכיח בקיצור מהיכן אכלו אחר פסח דאף דאין חדש נוהג בשל נכרי הא ירושה היא לנו, ודלמא הך דידן היא ומקרי של ישראל, אע"כ מוכח דאכלו משל אשתקד כתירוץ הט"ז והש"ך, וא"כ לית' לראיית הב"ח, וגם א"ל דהב"ח ס"ל דרך אחרת בישוב קושית תוס' דס"ל דאף דירושה היא לנו מ"מ לפי שעה הי' קנויה להם, והוי כמו קנה נכרי למ"ד דיש קנין לנכרי מקרי של נכרי, ז"א, דא"כ בקיצור לית' להוכחת הב"ח, דהא י"ל דמה דאכלו אחר הפסח, היינו מטעם כתלי דחזירי דהא נקרא של נכרי והוי שלל דידהו, באופן דממנ"פ לית' לדברי הב"ח דאם נימא דנקרא של נכרי א"כ אין ראי' דחדש אינו נוהג בש"נ. דהא י"ל דמטעם כתלי דחזירי כיון דעייל שליש ביד נכרי הוי דידהו, ואם נימא דלא מקרי של נכרי דמוחזקת היא לנו, א"כ חדש נוהג בו, ע"כ דמשל אשתקד אכלו, ומה"ט נדחה ג"כ ראייתנו לדברי הב"ח מדברי תוס' הנ"ל די"ל דשפיר הוכיח הש"ס דאף אם ידעו דבודאי הביאו שליש, מ"מ לא מקרי ליכא עומר דהא גם לישראל חלק רק דלא ידעי' היכן הוא וקמי שמיא גליא דאיכא עומר וכנ"ל:

אמנם מה דת"ל סתרנו ראיות הב"ח, מ"ה נגד זה בדברינו נסתר ג"כ ראיות הש"ך נגד הב"ח, דהראי' א' ממה דלא הוכיח בקיצור מהא דלא אכיל מעיקרא, מלבד מש"ל דלק"מ, עוד נסתר לדברינו אלו דהא לא הו"מ לאכול דדלמא הך דידן הוא והוי של ישראל כיון דמוחזקת היא לנו, וגם הראיה הב' שהביא מההיא דירושלמי, אין ראיה דשאני התם דג"כ הטעם מטעם דמוחזקת היא לנו ומקרי של ישראל, נמצא לפי דברינו אין ראיה מסוגיא דר"ה והתוס', לא לכאן ולא לכאן.

אמנם נראה להוכיח דלא כהב"ח, והוא דא"כ מאי הוכיח הש"ס מהא דאקריב עומר, הא העומר גופיה הי' מותר להקריב דלית ביה חשש חולין לעזרה, דמותר להקריב מטעם ס"ס, ס' לא הביא שליש, ואת"ל דהביא שליש, דלמא הך חלק דישראל הוא וכיון דירושה היא לנו הוי של ישראל, ואי דהוכחת הש"ס היאך היה העומר מתיר דלמא לא עייל שליש, ובזה לא מהני ס"ס הנ"ל, דלענין להתיר לחדש הוי כמו ס"ס חזקת איסור דלא מהני ס"ס, ג"ז ליתא דהא לענין היתר חדש יהיה ג' ספיקות, שני ספיקות דהעומר מתיר וקרב כדינו כנ"ל וס' שמא הך דאכלינן מיניה הוא חלק נכרי ועייל שליש, וג' ספיקות מהני גם באיתחזק איסורא כמ"ש הש"ך (סי' קי), ובפרט דהכא דלא מקרי כ"כ אתחזק איסורא להך ס' שמא אין בזה איסור חדש דשמא הך דאכלינן הוא חלק נכרי, ואף די"ל דלגבי הך דאכלינן דהוי ס"ס להחמיר, ס' חלק ישראל וס' לא עייל שליש הוי כמו ודאי לאיסורא ולא מקרי ספיקא להצטרף לג' ספיקות, ז"א דממנ"פ לשיטת הרמב"ם דס"ס מותר מטעם דס' א' מה"ת לקולא א"כ ממילא באתחזק איסורא לא מהני ס"ס, מ"מ לדידי'

לא מצינו דס"ס להחמיר יהיה כודאי איסורא דלהחמיר אין מעלה בס"ס, וא"כ הוי בנ"ד ג' ספיקות, ולשיטת הרשב"א דס"ס הוי כמו רוב, וא"כ י"ל דלהחמיר הוי כמו ודאי, א"כ לדידי' מהראוי דס"ס מהני בחזקת איסור כמו דס"ל באמת להרשב"א, א"כ תיהני הס"ס להתיר מכח הס"ס דיש בעומר דנקרב כדינו, מזה ראי' ברורה דלא כהב"ח, דחדש נוהג בשל נכרים וליכא צד להתיר בחדש גופיה, ולא נשאר רק ס"ס בעומר גופיה ולא מהני להתיר משום חזקת איסור.

מזה נלע"ד דמיושב מה שכתב הרמב"ם דכתלי דחזירי דהותר רק מדוחק כשלא היה להם אחר לאכול, ומה דתמוה לכאורה מסוגיא דחולין דלפ"ז מאי פריך הש"ס השתא כתלי דחזירי מותר איברי נחירה מבעי, דלמא האיבעי' ביש להם לאכול היתר, וכן מצאתי תה"ל בטורי אבן שהביא קושיא זו בשם הרמב"ן בחומש, ונ"ל דלק"מ, דהרמב"ם ס"ל דזה תלי בזה, דלהס"ד דשם דס"ל דאף שלל דידן אשתרי, והיינו דמותר אף לנחור לכתחילה, באמת היה מותר בכל ענין, אבל לאידך שינוי' דשם דדידהו אשתרי, ס"ל להרמב"ם דהטעם מפני דוחק אבל לא בע"א, אך עדיין קשה מנ"ל להרמב"ם זה, ולפי דברינו ניחא דהרמב"ם לשיטתיה דס"ס הטעם משום דס' א' מה"ת לקולא, א"כ באתחזק איסורא לא מהני הס"ס, והיה מפרש שפיר סוגיא דר"ה כדברינו דאף דהעומר יהיה מותר להקריב להתיר מטעם ס"ס כנ"ל, מ"מ לא היה מתיר החדש דאתחזק איסורא, והיינו דבחדש גופא ליכא צד להתיר דגם בשל נכרי' אסור, והיה קשה לי הא מ"מ הוי בחדש גופיה צד להתיר דשמא של נכרי הוא והוי שלל דידהו דאשתרי, וא"כ הוי ג' ספיקות דמותר אף באתחזק איסורא, אע"כ מוכח דהיכא דאיכא דהיתירא לא אשתרי, והכא דהיה להם היתר לאכול משל אשתקד לא אשתרי להו חדש, וא"ש.

ומעתה הרמב"ם לשיטתו הוכיח דחדש נוהג בשל נכרי דאל"כ הוי ג' ספיקות וכנ"ל, הרי להדי' דאף דהעומר לא בא משל נכרי, מ"מ חדש נוהג בזה, הרי דלא תלי זה בזה, מש"ה פסק הרמב"ם שפיר דאף דחדש נוהג בח"ל, מ"מ אין העומר בא ממנו.

ובדרך הפשוט נלע"ד דדברי הרמב"ם נכונים וא"צ לדברי הלח"מ, והיינו דהרמב"ם ס"ל כי היכי דדרשי' פ"ק דר"ה קצירכם ולא של נכרי, ממילא מתמעט ג"כ ח"ל דלא מקרי שלך מיוחד לך כדאמרי' קדושין (דף לט ע"א) ואלא הא כתיב שדך, ופירש"י המיוחד לך וח"ל לא הקנו לך מן השמים ע"ש, והרי סוגי' דר"ה אזלא דחדש נוהג בשל ח"ל דהרי לא ס"ל דמושב לאחר ירושה ויריבה הוא, וע"כ דמושב לכ"מ שאתם יושבים משמע, הרי דס"ל דחדש נוהג בח"ל אף שאין העומר בא ממנו דממועט מקצירכם דח"ל לא מקרי קצירכם, ואין לומר דדלמא בהפוך דבאמת מדכתיב מושב לאורויי דחדש נוהג בח"ל

ילפי' מיני' דעומר בא ממנו דלא למעטי' מקצירכם, ז"א, דא"כ נימא דילפי' דלא בעי' קציר שלך, דהא קצירכם לא מיותר הוא דבעי' ולא קציר מצוה דפסחים, וא"כ נימא גם כן דלא למעט נכרי, אע"כ דלא תלי זה בזה, ומקצירכם ממעטי' נכרי וגם ח"ל וא"ש כנלע"ד נכון בדעת הרמב"ם:

דף יז.

מתני' ב"ש אומרים מביאים שלמים (ביו"ט) ואין סומכין עליהן.
במסכת ביצה (דף כ ע"א) פי' רש"י בד"ה ב"ש היא משום דסמיכה כתיב בשלמי נדבה, ולא גמרינן חובה מנדבה, הלכך לא דחיא סמיכה דידהו יו"ט.
וקשה לי, לפי מה דקיימינן עתה דבית שמאי לית להו סמיכה כלל בשלמי חובה, ממילא גם בחול אסור לסמוך, דהוי עבודה בקדשים, דהא גם משום יו"ט לא מקרי משתמש בבעלי חיים רק אי בעי סמיכה בכל כחו, וכמ"ש רש"י שם בביצה במתני', וא"כ ממילא גם בחול אסור משום עבודה בקדשים וצע"ג:

דף כ.

גמרא, אלא מעתה הושיט ידו לסל כו' והא תנן המשמר את החביות.
לא ידעתי למאי הלכתא נקט תחלה הקושיא בגוונא זו דהושיט ידו לסל, דזהו לא ידעינן רק מההיא דהמשמר חביות, למה לא פריך מיד מהמשמר חביות, ומה קרובי או אלימא יותר דיש שם קצת כי הכא:
גמרא, ועוד מתיב רבה בר אבוהו.
לא זכיתי להבין פשט הפשוט לפרש פרכת הש"ס, דהיכן נזכר רמז דמהני שמירה מה שביד חבירו:

דף כא.

תוס' ד"ה האונן, כתבו (בסוף הדבור) ומשמע דעולה נקרבת וחטאת תאכל.
תימא הא מפורש במתני' דשם, וזה וזה אסורים באכילה, אלא שזה תעובר צורתו וכו':

דף כה.

תוס' ד"ה אוהל וע"ק לר"י דהתם נמי צ"ל לריב"י דשמיה אהל, כי מוקי פלוגתא בשמא יוציא ראשו ורובו, ולית ליה טעמא דאוירא לא שכיח ואמאי מטהר ר' יוסי, נראה מדבריהם דעל שינויי קמא דמתני' דכ"ע משום אוירא, וטעמא דר"י דלא שכיח שיכנס

בשידה תיבה ול"ג בלא שכיח לא היה קשה דשפיר י"ל דס"ל לר"י דלאו שמיה אהל דגם לענין האוהל משום גושא שייך לומר דל"ש ל"ג וכן נראה מדבריהם במס' נזיר שכתבו ומשני דכ"ע משום אוירא, ואפ"ה משום דלא שכיחא ליכנס בשידה תיבה ומגדל לא גזרו, ומש"ה העמיד הר"י קושייתו רק על אוקימתא דכ"ע משום גושא ופליגי בשמא יוציא ראשו ורובו ולית ליה טעמא דל"ש, וא"כ מאי דלא אסור משום גושא מוכח דהוי אהל, אבל לא ידעתי דמי הכניסם לדוחק זה דלאוקימתא קמייתא דפליגי בלא שכיח שייך כן גם באהל, דקשה על זה דלמאי צ"ל דכ"ע משום אויר דהא גם אם כ"ע משום גושא י"ל כן, והא בפשוטו י"ל לפ"מ שכתבו תוס' בנזיר בעצמם דלס"ד דפליגי אם משום גושא אם משום אויר לא היה קושיא על ר"י, די"ל דל"ש אהל, ופליגי במונחת, א"כ ממילא י"ל בפשוטו דמשני דכ"ע משום אויר היינו דמיירי במונחת והוי אהל וליכא משום גושא אלא דכ"ע משום אוירא ופליגי אי גזרינן בלא שכיח, ועל זה אמרינן ואב"א הכא בשמא יוציא ראשו ורובו, היינו ג"כ דמיירי במונחת, ולא משום דאוירא דל"ש לא גזור אלא דלכ"ע ל"ג רק משום גושא ופליגי בשמא יוציא ראשו ורובו, והכל דלהנך ב' אוקימתות מיירי במונחת כמו לס"ד:

דף כה:

גמרא שאני שולחן ודולפקי וכו'.

תימה איך ס"ד להתוס' לדמות כל שולחן לשולחן דהיכל, איך יפרשו לסוגיא במקומו, הא המקשן פריך ותיפוק ליה משום ציפוי דתנן השולחן כו' ועלה משנינן שאני שולחן דנקרא עץ, והא עדיין קשה מדתנן והשולחן, וע"כ בפשוטו הכי הוא דמשום שולחן זה של היכל שאני דמקרי עץ משא"כ שאר שולחנות וא"כ זהו החילוק מפורש, וזהו עיקר שנויי דהש"ס, ואיך עשו בזה התחלת קושיא, וד' יגיה חשכי: